

Contra la pena de mort

Pledejar contra la pena de mort és sempre pledejar una mica a favor d'un mateix; és pledejar a favor d'aquest criminal que tots duem dins i que molts, per sort nostra, a causa de l'educació, de les circumstàncies, i d'una pila de factors individuals i socials imponderables, hem pogut evitar, apaivagar o bandejar. Matar el criminal que hi ha latent en nosaltres és tasca de civilitzat. Només jo sé la quantitat de cadàvers que jeuen amuntegats en el meu cementiri interior. Que ningú no es cregui massa fort, massa segur, massa impermeable a les escomeses d'aquest instint ancestral que rau oblidat, la majoria de les vegades, a l'interior de nosaltres mateixos. Que ningú no es consideri *a part*.

No només així podem enfocar avui el problema del criminal i de la criminalitat: com l'encarnació d'una altra manera de ser nostra que hem tingut el privilegi de no protagonitzar.

Els arguments contra la pena de mort són múltiples. Ara que se'n torna a parlar, aquí i fora d'aquí, i que el problema torna a plantejar-se —que potser haurà de plantejar-se aviat en la nova constitució de l'Estat espanyol—, val la pena d'evocar-ne algun.

El primer és que condemnem el criminal amb el mateix crim del qual l'acusem. Si la vida del nostre semblant no havia de ser tolt, com és que llevem la seva? ¿No fóra, això, una mena de prova en contra de nosaltres mateixos, en contra de la prescripció que volem defensar? ¿Com podrà creure aquell a qui llevem la vida, que ell *ha fet mal fet* en llevar la d'un altre?

Els qui defensen la pena de mort us diran que, en llevar la vida a l'homicida, no el castiguem amb una pena superior al seu crim, ans amb una pena igual. I en els termes d'aquesta igualtat veuen una llei de justícia. Nosaltres no ens excedim, és ell qui s'ha excedit. Nosaltres no fem amb ell sinó el mateix que ell ha fet. Dialècticament, aquesta argumentació pot dur fàcilment a un carreró sense sortida. Perquè cada argumentació pot trobar una contraargumentació o rèplica equivalent que l'anul·li. Si, per a sortir-nos d'aquest cercle rotatori, invoquem l'argument del cor i acudim al sentiment, el defensor de la pena de mort també ens pot al·legar que l'homicida no en tingué de cor, no es deixà influir per consideracions sentimentals.

Em sembla que només podem defugir aquesta mena de cercle viciós, posant-nos en un altre pla.

Tots sabem, avui, que la justícia s'ha errat més d'una vegada i que s'ha descobert la innocència d'un condemnat quan ja era massa tard. Tots sabem —i la justícia, en els seus laberints perdedors ho ha de saber encara millor— que més d'una vegada l'innocent ha pagat pel culpable. Fa escruixir de pensar que un home pugui haver estat condemnat per error! Un sol error d'aquests invalida, al meu entendre, tota la nostra capciosa argumentació a favor de la pena de mort. Un sol crim d'aquests decanta la balança a favor de l'anul·lació de la pena capital. Un film, projectat recentment a Barcelona —*Joe Hill*— feia reviure aquesta situació amb una escruixidora veracitat.

De fet, amb aquest segon argument, toquem el cor de la gent altra vegada, però per un camí diferent de l'anterior. Si en el primer argument, decantar-se contra la pena de mort suposava decantar-s'hi per humanitarisme, d'una manera una mica cega, en aquest segon argument, el cor —el sentiment— se sent sostingut per la lògica i tothom s'hi considera implicat. A tothom l'esborrona de pensar que ell pogués ser condemnat erradament. Aquells als quals aquest argument no els acaba de fer decantar la balança, és perquè pensen, d'una manera més o menys clarament formulada, que aquesta eventualitat deu produir-se una vegada entre mil i que aquest atzar forma part de la loteria de la vida... (tot dient-se, naturalment, que a ells aquesta loteria no els tocarà mai, com l'avió que prenen no és el que caurà, com el fill que esperen no serà entre els subnormals, etcètera).

Hi ha un altre argument contra la pena de mort, implícit en la pregunta: ¿Aconsegueix, efectivament la pena de mort, frenar els homicidis? ¿És, la pena de mort, un argument realment dissuasiu per als criminals? No és pas segur. Però fixeu-vos que, abans, he usat el terme d'homicides i ara uso el de criminals. Un homicida és per a mi l'home que ha mort un altre home, sense que el terme impliqui un judici de valor definitiu. El criminal és l'home drogat per l'homicidi. Car el crim és una droga, sens dubte la més poderosa i perillosa de totes les drogues. Dostoievski ens endinsa genialment en aquest estat de drogat de l'homicida a través de la figura de Raskòlnikov, de *Crim i càstig*.

La nostra societat és feta de tal manera i funciona de tal manera que obliga l'homicida a convertir-se en criminal, a *assumir* el crim, i, amb ell, la criminalitat. El criminal necessita, per a viure, crear-se una escala de valors, que no és la nostra, naturalment, que ja no pot ser la nostra perquè nosaltres l'hem exclòs del nostre món, i que esdevé oposada a la nostra. El criminal, en el món del crim, en el món penitenciari, i fins i tot potser en el món de la briva, és un heroi. I com a tal és mitificat i, possiblement, seguit i admirat. És ell, tot sol, contra la societat. Jean Genet, que ha viscut aquestes circumstàncies reixes endins, ens les descriu admirablement en *Estricta vigilància*. Avui es parla molt de desmitificar. Però em sembla que l'home només funciona amb signes positius o negatius, però mai neutres, i el que cal no és tant desmitificar com crear mites que ens ajudin a superar-nos i a conviure.

Tots hem jugat, de petits, a lladres i policies. ¿Què ens duia a formar part d'un bàndol o d'un altre? Heus ací un element gairebé genètic del nostre futur comportament social. Gairebé tots, però, a una certa edat hem deixat de jugar a lladres i policies, perquè la mitificació que encarnàvem —que necessitàvem encarnar— en aquell joc, ha estat reabsorbida i substituïda per una mitificació d'adults. No tothom aconsegueix de fer aquesta mudança a temps, sigui perquè no ha trobat una nova encarnació, sigui perquè s'ha endinsat massa en l'antiga i no pot sortir-se'n. Hi ha homes als quals la societat obliga a continuar encarnant els papers que han assajat de menuts, que no han tingut ocasió d'assajar-ne cap altre i davant els quals la societat és la culpable. Perquè la pena de mort no actua per persuasió, sinó per la *por* que, se suposa, pot engendrar. És contra aquesta por, precisament, que el criminal es mitifica i que pot arribar a veure —i a fer veure— el seu acte com un acte de valentia. És aquesta por la que ell, molt sovint, ha

sentit com un repte de la societat i ha desafiat, per a no dir-se i sentir-se ell mateix un covard.

La valentia, per al civilitzat, és no cometre l'acte, però encara cal ensenyar aquesta valentia a tothom, als qui no han tingut mai l'ocasió d'aprendre-la i per als quals la societat és formada pels covards. Amb aquesta visió, el criminal no tractarà mai d'evitar el crim, sinó d'evitar que el descobreixin.

Hi ha un argument, del tot cristià, contra la pena de mort. En demanar l'abolició de la pena de mort se suposa que perdonem, per endavant, aquell que pugui atemptar contra la nostra vida.

Abolir la pena de mort és, evidentment, un acte temerari, perquè és un acte de fer en l'home. Però, o la societat és bastida, amb tots els riscos que això comporta, sobre aquesta fe —com hi és bastida la pedagogia actual, com hi és bastida la moderna convivència conjugal, com hi és bastida tota autèntica democràcia—, o es queda en el mateix punt, sense poder avançar.

Josep Palau i Fabre
Avui, 19 d'agost del 1977